

<i>Assignatura:</i>	Tècniques de direcció. Lideratge educatiu: teories, tècniques i pràctiques
<i>Codi:</i>	23186
<i>Titulació:</i>	Pedagogía
<i>Professores:</i>	Cristina Guillamon Marina Tomàs
<i>Telèfon:</i>	5813197
<i>Despatx:</i>	G6-268
<i>E-Mail:</i>	Cristina.guillamon@uab.es

1. CONTRIBUCIÓ DE LA MATÈRIA A LA FORMACIÓ DEL PEDAGOG / PEDAGOGA

“Tècniques de direcció. Lideratge educatiu: teories, tècniques i pràctiques” és una assignatura optativa que s’ofereix al segon cicle de la llicenciatura de Pedagogia segons el pla d’estudis. Forma part tant de l’especialitat d’Organització i direcció de centres de formació, com de l’especialitat de Formació ocupacional i empresa.

Des de que els centres educatius gaudeixen d’autonomia, la implicació de la direcció del centre resulta imprescindible. Ara el seu rol no consisteix en gestionar demandes externes i exercir processos de control, sinó que s’ha d’implicar en la gestió, direcció i lideratge del centre estimulant la participació de tota la comunitat educativa en la definició i desenvolupament de projectes institucionals propis, motivant-los, animant a la presa de decisions conjunta, demanant-los una implicació activa també en la innovació i la qualitat de l’educació i els serveis que el centre ofereix i cercant estratègies per a la gestió dels possibles conflictes que puguin sorgir. En aquest sentit, podem relacionar aquesta assignatura amb d’altres cursades amb anterioritat a la titulació com “Organització i gestió de centres educatius”, “Desenvolupament organitzacional” i “Dinàmica de grups”.

D’altra banda, les creixents demandes que la societat fa als centres educatius requereixen d’una major implicació per part de professors, pares i alumnes en el funcionament dels centres i això es tradueix en el treball en equip a nivell general, però també a nivell de direcció. La complexitat del fet educatiu, les diverses funcions a realitzar, l’assumpció de noves responsabilitats, etc. exigeixen noves estratègies de gestió i trencar amb la idea d’una direcció autoritària i individualista. És per això que l’equip directiu ha de promoure el treball en grup, la qual cosa està estretament relacionada amb la coordinació, la delegació de responsabilitats, etc. com mostren diverses teories de lideratge que es treballaran al llarg de l’assignatura.

Afirmar que la finalitat de l’assignatura és formar directius i líders educatius seria un objectiu massa ambiciós. El que es pretén és que l’estudiant de pedagogia reflexioni, sovint per primera vegada, sobre el poder i les responsabilitats que comporta l’exercici de les funcions directives, que conegui diverses teories de lideratge amb els seus avantatges i inconvenients, que utilitzi instruments per al diagnòstic de l’actuació i l’estil de lideratge dels directius d’una organització concreta i que domini certes tècniques associades a l’actuació dels directius com poden ser la presa de decisions, la conducció de reunions o la gestió de conflictes, entre d’altres, coneixements molt vàlids per a aquells professionals que actuen com a directores, líders o coordinadors de grups de treball o per a aquells que els assessoren davant situacions de canvi, etc.

2. OBJECTIUS, CONTINGUTS I COMPETÈNCIES A ASSOLIR

objectius	continguts	competències
<ul style="list-style-type: none"> ■ Reflexionar sobre el poder i les responsabilitats que suposa l'exercici de les funcions directives i de lideratge 	<p>BLOC 1: El govern, la direcció, el lideratge. Similituds i diferències</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Aplicar estratègies de motivació, de lideratge educatiu, de resolució de conflictes, de mediació i de negociació - Revisar i seleccionar fonts d'informació - Presentar els resultats d'una anàlisi de forma entenedora i acurada
<ul style="list-style-type: none"> ■ Enumerar els trets principals i les premisses bàsiques dels diferents estils de lideratge ■ Aplicar instruments per diagnosticar l'estil de lideratge d'un directiu/va ■ Relacionar els diferents estils de lideratge en funció d'uns criteris (ex. atenció a la diversitat de l'alumnat...) 	<p>BLOC 2: EL LIDERATGE EDUCATIU</p> <p>2.1. la teoria dels trets o prohoms 2.2. lideratge carismàtic 2.3. teories de la conducta (estudis d'Ohio, Michigan i el grid gerencial) 2.4. teories de la contingència (model de Fiedler i de Hersey i Blanchard) 2.5. i 2.6. posicions contemporànies de lideratge: lideratge transformacional i lideratge d'equip 2.7. lideratge femení</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Manifestar un pensament crític: emetre opinions pròpies argumentades - Saber utilitzar els coneixements per comprendre situacions educatives i donar-hi resposta - Dominar suficientment la llengua catalana i castellana per parlar, escoltar, llegir, escriure i interaccionar - Dominar els recursos comunicatius verbals i no verbals necessaris per participar activament i críticament en situacions d'interacció en la formació - Dominar els recursos necessaris per captar, elaborar i comunicar informacions relacionades amb el camp de l'educació amb l'ús de documents de tot tipus, estructura i format - Estructurar missatges (orals, escrits o audiovisuals) i saber-los adequar als mitjans tecnològics perquè garanteixin una comunicació coherent, eficaç i comprensible
<ul style="list-style-type: none"> ■ Adquirir estratègies per dirigir grups i institucions ■ Aplicar tècniques de direcció a casos concrets ■ Justificar el motiu d'emprar un o altre instrument 	<p>BLOC 3: TÈCNiques DE DIRECCIÓ</p> <p>3.1. tècniques per a la presa de decisions 3.2. tècniques per a la resolució de conflictes 3.3. tècniques per a la comunicació 3.4. tècniques per a la conducció de reunions 3.5. tècniques de planificació, seguiment i control: DAFO, PERT... 3.6. anàlisi i descripció dels llocs de treball. Mètodes d'anàlisi de llocs de treball. Avantatges, inconvenients, dificultats</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Identificar i concretar la decisió que cal prendre - Analitzar la situació - Identificar totes les possibilitats i solucions alternatives - Seleccionar una de les propostes per executar-la - Fer el seguiment i control de la decisió - Valorar l'impacte de la decisió - Modificar si s'escau la decisió adoptada per adoptar-ne una altra - Orientar la reflexió sobre una conducció de grups per assolir els objectius establerts - Integrar les TIC en el procés de desenvolupament acadèmic

3. PLA DE TREBALL I HORES ESTIMADES

Les activitats proposades ho són des del punt de vista del treball que ha de realitzar l'estudiant. Han de possibilitar una formació intel·lectual i l'adquisició de capacitats necessàries per diagnosticar i poder ajudar els centres educatius respecte el seu estil de lideratge i direcció. Es consideraran activitats de 3 tipus:

1. Activitats de procés Ensenyament - Aprenentatge **presencial** (realitzades **a l'aula** sota la direcció de la professora):

- exposició temàtiques a càrrec de la professora
- exposicions dels estudiants individuals o grupals
- debats / seminaris / simulacions
- examen

2. Activitats de procés Ensenyament-Aprenentatge **dirigit** (realitzades sota la direcció de la professora **fora de l'aula**):

- treball cooperatiu
- estudi de casos
- treballs individuals i en grup
- lectures orientades, reflexió i síntesis
- tutories: presencials i virtuals
- reflexió a partir de vivències
- fòrums

3. Activitats de procés Ensenyament-Aprenentatge **autònom** (realitzades per l'estudiant **fora de l'aula**):

- estudi personal: preparació exàmens, organització d'apunts i/o material
- recerca d'informació d'ampliació
- lectures d'ampliació
- tutories lliures: individuals o en grup

		distribució de tasques i hores estimades del pla de treball			
E-A presencial	activitats	<i>Exposicions temàtiques</i>	<i>Exposicions estudiants</i>		<i>Examen</i>
	temes	Tots els temes	Tots els temes	Alguns temes	Tots els temes
	estudiant	Assimila, relaciona, pren nota, pregunta, debat, valora, etc. la informació.	Presenta, exposa, debat, resumeix, contrasta, polemitza, etc.	Resol pràctiques individuals, en petit o gran grup	Transfereix, resol qüestions, sintetitza, relaciona, recorda, etc.
	HORES	15	10	11	2
	professora	Explica, analitza, relaciona, sintetitza, valora, observa, motiva, dinamitza, resol dubtes, etc.	Observa, anima, valora, resumeix, dinamitza, resol dubtes, etc.	Observa, anima, valora, resumeix, dinamitza, resol dubtes, etc.	Resol dubtes.
HORES	15	10	11	2	
E-A dirigit	activitats	<i>Realització del cas proposat</i>	<i>Lectura compartida</i>		<i>Fòrum</i>
	temes	Alguns temes	Alguns temes		Alguns temes
	estudiant	Resol situacions, opina, pren partit, raona, justifica, resumeix, aprofundeix, cerca de nous coneixements etc.	Cerca material, sintetitza, elabora, redacta, compren, integra informació, aprofundeix, explica, etc.		Pregunta, aclareix aspectes, cerca més informació, debat, etc.
	HORES	15	10		10
	professora	Tutorització i seguiment dels casos	Lectures orientades		Orienta, motiva, controla, assessora, corregeix, valora, resol dubtes etc.
HORES	7	3		10	
E-A autònom	activitat	<i>Estudi personal: preparació exàmens i auto organització del material</i>	<i>Tutoria lliure</i>		<i>Ampliar continguts</i>
	estudiant	Recopila, resumeix, sintetitza, memoritza, transfereix, etc. la informació.	Complementa, amplia contrasta, relaciona, etc. la informació.		Aclareix dubtes, amplia informació i la contrasta.
	HORES	6	2		3
	professora	Atenció de tutories, recerca de nous materials, preparació i correcció d'exàmens, coordinació altres professors, etc.			
	HORES	30			
total hores estudiant: 38+35+11= 84			total hores professor: 38+20+30= 88		

CALENDARI

setembre					
	Presentació del programa	26		Bloc 1	29
octubre					
	Inici Bloc 2 Tema 2.1. Lectura seleccionada	3		Pràctica	6
	Tema 2.2.	10		FESTIU	13
	Tema 2.3. Lliurar pràctica	17		Pràctica Inici fòrum	20
	Tema 2.4.	24		Pràctica	27
	Tema 2.5.	31			
novembre					
				Pràctica	3
	Tema 2.6.	7		Pràctica	10
	Treball autònom: Fòrum	14		Tema 2.7.	17
	Resolució de dubtes	21		Parcial Tema 1 i 2	24
	Treball autònom: Lectura	28			
desembre					
				Treball autònom: Lectura	1
	Prova parcial lectura	5		FESTIU	8
	Inici Bloc 3	12		Bloc 3	15
	Bloc 3	19		Bloc 3	22
	NADAL	26		NADAL	29
gener					
	NADAL	2		NADAL	5
	Bloc 3	9		Bloc 3	12
	Exposició oral per part dels estudiants Bloc 3	16		Exposició oral per part dels estudiants Bloc 3	19
		23			26

	Exposició oral per part dels estudiants Bloc 3			Exposició oral per part dels estudiants Bloc 3
SETMANA INTERSEMESTRAL				

4. AVALUACIÓ I ACREDITACIÓ DELS APRESENTATGES

En aquesta assignatura s'ha optat per un sistema d'avaluació continuada, cercant la implicació activa de l'estudiant al llarg de tot el seu procés d'aprenentatge. Per tant, les diferents activitats d'avaluació hauran d'estar superades (amb una qualificació mínima de 5 punts) per tal de prendre la decisió sobre la conveniència o no de superar amb èxit l'assignatura.

Les parts que no estiguin presentades o no s'hagin superat amb un cert grau d'èxit s'hauran de recuperar al mes de setembre.

En el cas d'aquesta assignatura es tindran en compte les següents activitats d'avaluació amb la seva respectiva ponderació sobre la nota final:

Activitats d'avaluació		
E/A PRESENCIAL	▪ Pràctiques d'aula	30%
	▪ Examen parcial estils de lideratge	20%
E/A DIRIGIT	▪ Cas	20%
	▪ Fòrum	15%
	▪ Lectura compartida	15%

5. MATERIALS

5.1 Materials didàctics

- Fitxes per a l'elaboració de les pràctiques d'aula
- Instruments relacionats amb els diversos estils de lideratge
- Vídeos: col·lecció Grandes personajes históricos, la Vanguardia
- Transparències i diapositives de power point utilitzades a les sessions expositives
- Material de suport per a resoldre el cas

5.2 Bibliografia

Alberoni, F. (2003): **L'art de liderar**. Barcelona: Gedisa.

Allen, L. A. (1993): **Cómo analizar las situaciones y los problemas en la organización de un centro**. Madrid: MEC.

Alonso, M. (2004): **Madera de líder. Claves para el desarrollo de las capacidades de liderazgo**. 2ª ed. Barcelona: Empresa activa.

Álvarez, M. i Santos, M. (1996): **Dirección de centros docentes. Gestión de proyectos**. Madrid: Escuela Española.

American Association of State Colleges and Universities (1999): *Experts Challenge Higher Ed Presidents* a **Converge** www.aascu.nche.edu/news

Antúnez, S. (Coord.) (1998): **Gestió i direcció de centres docents públics**. Barcelona: UOC.

Aramendi, P. i Buján, K. (2000): **Dirección de centros educativos**. Universidad del País Vasco.

Armas, M. (1998): **Dirección integral de centros educativos**. Santiago de Compostela: Tórculo.

Avey, G. C. (2004): **Understanding leadership paradigms and cases**. London: Sage.

Belbin, R. M. (1995): **Equipos directivos**. Bilbao: Empresa universal.

Belbin, R. M. (1995): **Roles de equipo en el trabajo**. Bilbao: Empresa universal.

Bennis, W. & Biedermann, P. W. (1997): **Organizing Genius: The Secrets of Creative Collaboration**. Reading, MA: Addison-Wesley.

Tècniques de direcció. Lideratge educatiu: teories, tècniques i practiques.

- Bergquist, W. H. (1992): **The Four Cultures of the Academy: Insights and Strategies for Improving Leadership in Collegiate Organizations**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Bernal, J. L. (2000): *Liderar el cambio: el liderazgo transformacional* a **Anuario de Pedagogía**, núm. 2. Universidad de Zaragoza.
- Bezerra, L.; Casanova, O i García Ugarte, J. (2004): **Ser profesor y dirigir profesores en tiempos de cambio**. Madrid: Narcea.
- Blanchard, K. (1990): **El poder ético del directivo**. Barcelona: Grijalbo.
- Blanchard, K. H. & Hersey, P. (1993): **Management of organizational behavior utilizing human resources**. New York: Prentice-Hall.
- Blanchard, K. H. (2004): **La píldora del liderazgo**. Barcelona: Grijalbo.
- Bogue, E. G. (1994): **Leadership by Design: Strengthening Integrity in Higher Education**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Bolman, L. i Deal, T. (1995): **Organización y liderazgo**. Wilmington: Addison-Wesley.
- Bruch, H. (2005): **La tendencia a actuar como los directivos**. Barcelona: Gestión 2000.
- Bryman, A. (1992): **Charisma and leadership in organizations**. New York: Sage.
- Bush, T. (1986): **Theories of educational management**. Paul Chapman Publishing, Ltd.
- Chavarría, X. i Borrell, E. (1999): **Avaluació de la funció directiva**. Barcelona: Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya i ICE de la UAB.
- Clutterbuck, D. & Crainer, S. (1991): **Los maestros del management**. Barcelona: Grijalbo.
- Collins, J. C. & Porras, J. I. (1998): **Built to last. Successful habits of visionary companies**. New York: Harper Business.
- Covey, S. R. (1991): **El liderazgo centrado en principios**. Barcelona: Paidós.
- Culbert, S. A. & Ullmen, J. (2002): **¡No mates a tu jefe! Evita la trampa de las jerarquías y consigue relaciones laborales satisfactorias y productivas**. Barcelona: Paidós.
- Damrosch, D. (1995): **We Scholars: Changing the Culture of the University**. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Day, C. (2002): **Promoción del liderazgo en la educación primaria**. Madrid: La Muralla.
- Deming, V. K. (2004): **The big book of leadership games quick, fun activities to improve communication, increase productivity and bring out the best in your employees**. New York: McGraw-Hill.
- Díaz, C. A. et al. (2003): **Desenvolupament del factor humà**. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Drucket, P. (2000): **El management del siglo XXI**. Barcelona: Edhasa.
- Druker, P. F. (Ed.) (1996): **El líder del futuro**. Bilbao: Universidad de Deusto.
- Duran, M^a del M. (2000): **El lideratge d'equip a l'empresa**. Treball d'investigació inèdit. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Duran, M^a del M. (2003): *El liderazgo de equipo como herramienta de desarrollo de grupos a* **Estrategias de formación para el cambio organizacional**. Barcelona: Praxis.
- Dyer, W. (1996): **Formación de equipos**. México: Fondo educativo Interamericano.
- Engel, P. i Riedmann, W. (1987): **Casos sobre motivación del personal**. Bilbao: Universidad de Deusto.
- Essomba, M. A. (2006): **Liderar escuelas interculturales e inclusivas. Equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración**. Barcelona: Graó.
- Fabra, M^a Ll. (1994): **Técnicas de grupo para la cooperación**. Barcelona: CEAC.
- Fabra, M^a Ll. (1995): *Les relacions entre professors i la funció directiva* a **Reflexions sobre l'autonomia i direcció escolar**. Barcelona: Raima.
- Fiedler, F. (1967): **A Theory of Leadership Effectiveness**. New York: McGraw-Hill.
- Fiedler, F. E. i Chemers, M. M. (1985): **Liderazgo y administración efectiva**. Barcelona: Trillas.
- France, M. (1995): **Organizar la comunicación interna**. Barcelona: Gestión 2000.
- Fuller, M. (2002): **Liderar en una cultura de cambio**. Barcelona: Octaedro.
- Gairín, J. et al. (2003): **Les relacions personals a l'organització**. Bellaterra: ICE de la UAB.
- Gairín, J. i Darder, P. (1995): **Estrategias e instrumentos para la gestión educativa**. Barcelona: Praxis.
- Gairín, J.; Armengol, C.; Gimeno, X. i Tomàs, M. (2003): **Les relacions personals a l'organització**. Bellaterra: ICE de la UAB.

- Gairín, J.; Domínguez, G.; Gimeno, J.; Ruiz, J. M^a.; Tejada, J. i Tomàs, M. (1995): **Estudio de las necesidades de formación de los equipos directivos de los centros educativos**. Madrid: MEC-CIDE.
- Gairín, J. i Villa, A. (Dir.) (1999): **Los equipos directivos de los centros docentes**. Bilbao: Universidad de Deusto.
- García, S. i Dolan, S. L. (1997): **La dirección por valores**. Madrid: McGraw-Hill.
- Gil, F. i García, M. (1993): **Habilidades de dirección de las organizaciones**. Madrid: Eudema.
- Gimeno, J.; Beltrán, F.; Salinas, B. i San Martín, A. (1995): **La dirección de centros: análisis de tareas**. Madrid: MEC-CIDE.
- Giraudier, M. (2004): **Cómo gestionar el clima laboral. Escuchar, dar feedback, comunicar, negociar, motivar**. Barcelona: Obelisco.
- Goleman, D.; Boyatzis, R. i McKee, A. (2002): **El líder resonante crea más. El poder de la inteligencia emocional**. Barcelona: Plaza y Janés.
- Gómez-Llera, G. i Pin, J. R. (1994): **Dirigir es educar**. Madrid: McGraw Hill.
- Goodwin, D. K. (1999): **Ten Lessons from Presidents**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gosálbez, G. (2004): **Tècniques de gestió i comunicació**. Barcelona: UOC.
- Hargrove, R. (1998): **Mastering the Art of Creative Collaboration**. New York: McGraw-Hill.
- Harris, A. et al. (2003): **Effective leadership for school improvement**. London: Routledge Farmer.
- Heras, J. (2003): **El bastón del líder. Fundamentos para la práctica del liderazgo**. Barcelona: Mtm.
- Hesselbein, F. & Cohen, P (Eds.) (1999): **Leader to Leader: Enduring Insights on Leadership form the Drucker Foundations' Award Winning Journal**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Hesselbein, F.; Goldsmith, M. & Beckhardt (Eds.) (1996): **The Leader of the Future**. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Huber, S. G. (2004): **Preparing school leaders for the 21st century**. Exton: Swets & Zeitlinger.
- Hunter, J. C. (2005): **La paradoja. Un relato sobre la verdadera esencia del liderazgo**. 14^a ed. Barcelona: Urano.
- Isaacs, D. (1995): **Teoría y práctica de la dirección de centros escolares**. Pamplona: Eunsa.
- Kapsto, S. (2006): **Cuatro retos para un líder**. Barcelona: RBA Integral.
- Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (1999): **Encouraging the Heart: A Leader's Guide to Rewarding and Recognizing Others**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kramer, R. M. & Cook, K. S. (Eds.): **Trust and distrust in organizations dilemmas and approaches**. New York: Russell Sage Foundation.
- Lencioni, P. (2002): **Las cinco disfunciones de un equipo: un inteligente modelo para formar un equipo cohesionado y eficaz**. Barcelona: Empresa activa.
- López Rupérez, F. (1994): **La gestión de la calidad en educación**. Madrid: La Muralla.
- Lorenzo, M. (1999): **El liderazgo educativo en los centros docentes: técnicas de formación reflexiva y colaborativa**. 2^a ed. Madrid: La Muralla.
- Miller, M. T. (Ed.) (1999): **Responsive academic decision making Involving faculty in Higher Education governance**. Stillwater: New Forums Press.
- Molinar, M. i Velázquez, L. (2005): **Liderazgo en la labor docente**. Alcalá de Guadaíra: Trillas.
- Morrisson, K. (2002): **School leadership and complexity theory**. London: Routledge Farmer.
- Nanus, B. (1995): **Liderazgo visionario. Forjando nuevas realidades con grandes ideas**. Barcelona: Granica.
- O'Neill, B. (2003): **Cómo evaluar y mejorar su capacidad de liderazgo**. Barcelona: Gestión 2000.
- Pascual, R.; Villa, A. i Auzmendi, E. (1993): **El liderazgo transformacional en los centros docentes**. Bilbao: Mensajero.
- Riedman, W. (1981): **Técnicas de dirección**. Madrid: Paraninfo.
- Robbins, S. P. (1996): **Comportamiento organizacional. Teoría y práctica**. México: Prentice Hall.
- Rowley, J. B. (1999): *The good mentor a Educational Leadership*, vol. 56, núm. 8, maig.
- Sáinz, J. A. i Cubero, J. C. (2005): **El club del liderazgo**. Barcelona: Empresa Activa.
- Sala, M. (2006): **El encanto de Hamelín. Secretos del liderazgo efectivo**. Barcelona: Alienta.
- Schein, E. H. (1988): **La cultura empresarial y el liderazgo**. Barcelona: Plaza y Janés.
- Smith, P. B. i Paterson, M. F. (1990): **Liderazgo, organizaciones y cultura. Un modelo de dirección de sucesos**. Madrid: Pirámide.
- Stein, G. (2002): **Dirigir en tiempos de incertidumbre**. Barcelona: Gestión 2000.

- Teixidó, J. (1996): **Els factors interns de la direcció escolar**. Girona: Edicions de la UdG.
- Teixidó, J. (1999): **Dirección de centros educativos desde una perspectiva de cambio**. Barcelona: Cooperativa Universitària Sant Jordi.
- Teixidó, J. et al. (1999): **El projecte de direcció. Què és? Per a què serveix? Com s'elabora? Elements de fonamentació i materials per a l'acció**. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.
- Tomàs, M. (1995): *Los conflictos organizativos, factor clave para el desarrollo organizativo de los centros educativos* en **Educator**, núm. 19, pp. 61-77.
- Tomàs, M. (1996): *La gestión de los conflictos comunicativos en los centros educativos. Aplicación a un caso* a **IV Congreso Internacional de Organización Escolar**. Tarragona, 12-15 noviembre 1996.
- Tomàs, M. (1998): *Fases y estrategias para el tratamiento de conflictos organizativos en los centros docentes* en Gairín, J. i Darder, P.: **Estrategias e instrumentos para la gestión educativa**. Barcelona: Praxis. Pp. 276/49-276/59.
- Tomàs, M. (2002): *El diagnóstico potencial comunicativo de un equipo docente. Un instrumento para averiguarlo* en **Organización y gestión educativa**, núm. XLII, año X FEAE-Praxis.
- Villa, A. et al. (1998): **Principales dificultades de la dirección de centros educativos en los primeros años de ejercicio**. Bilbao: ICE de la Universidad de Deusto.

Revistes:

- Academic Leader
- Educational leadership journal
- Educational Leadership
- Emprendedores (especialment la col·lecció "Herramientas de desarrollo profesional del siglo XXI" (2003): gestión eficaz del tiempo, liderazgo de equipos de alto rendimiento, negociación y solución de conflictos, generación y desarrollo de ideas innovadoras, gestión del talento y promoción profesional, habilidades de comunicación...)
- Leader to leader
- Organización y gestión educativa
- The Chronicle of Higher Education
- The leadership & organization development

Congressos:

- Congrés Interuniversitari d'Organització Escolar
- Congreso Internacional sobre Dirección de Centros educativos
- Jornadas andaluzas sobre organización y dirección de centros educativos.
- Jornades sobre direcció de la FEAE (Fòrum Europeu d'Administradors de l'Educació). Al 1994 van tractar el tema del lideratge acadèmic.